

9. Хантингтон С. Политический порядок в меняющихся обществах / С. Хантингтон. – М.: Прогресс – Традиция, 2004. – 480 с.
10. Арон Р. Опій інтелектуалів / Р. Арон. – К.: Юніверс, 2006. – 272 с.
11. Завершинский К. Ф. Методологическая комплиментарность в исследовании символических матриц динамики политических институтов / К. Ф. Завершинский // Полис. – 2003. – № 1. – С. 39-49.
12. Шапиро И. Моральные основания политики / И. Шапиро. – М.: КДУ, 2004. – 304 с.

Кисіль Ю. М., ЦПСД Мінпраці та НАН України

ДЕРЖАВА ЯК ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

В статті проаналізовані роль і основні проблеми государства как социального института на современном этапе построения украинского общества. Выделены основные векторы дальнейших шагов государства на пути к социальной стабильности всех слоев населения.

Role and main problems of a state as social institute at the present stage of Ukrainian society formation have been analyzed in the article. Main vectors of further country steps to social stability of all the groups of people have been marked out.

Постановка проблеми. На сьогодні практично усі суспільства, що мають досить складну соціальну організацію та чітко диференційовані, управляються соціальними інститутами, які є регуляторами соціальної безпеки. Найбільш важливими соціальними інститутами є держава, церква, школа і сім'я. У своїй сукупності вони реалізують існуючі функційні потреби суспільства, хоча кожен із інститутів спеціалізується на задоволенні особливих потреб і своїм тільки йому притаманним чином.

Мета дослідження: виявити та охарактеризувати основні сучасні проблеми соціальної безпеки та роль держави в її забезпеченні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика соціальної безпеки, правової держави органічно пов'язана з аналізом перехідного стану життєдіяльності суспільства, тенденцій його розвитку. Цьому присвячені праці М. Баджарова (Болгарія), В. Кременя, І. Кресіної, Ф. Кирилюка, В. Панібудьласки, П. Рабіновича, В. Смоля, К. Соареса (США), Д. Фадєєва, В. Якушика. У дослідженнях Є. Андрєєва, А. Гальчинського, В. Журавського, В. Сіренка,

В. Костицького розробляється ідея соціальної спрямованості держави. Дослідженню механізму взаємодії суспільства та держави присвячені праці В. Антоненка, В. Бабкіної, В. Лукашевої, О. Мироненка, Ф. Рудича, Г. Щедрової. Ціла низка загальнотеоретичних і методологічних проблем, пов'язаних з суспільством та державою, міститься в працях В. Андрущенка, В. Бебика, Є. Бистрицького, М. Булатова, В. Буткевича, І. Дзюбка, В. Пазенка, В. Ребкала, Ю. Римаренка, С. Рябова, А. Сіленко, В. Табачковського, Л. Шкляра.

Постановка проблеми. Соціальна безпека держави знаходиться у вкрай хиткому стані, адже при аналізі внутрішніх та зовнішніх загроз можна дійти висновку, що навіть відзначивши вісімнадцятиріччя незалежності, Україна лишається дуже вразливою державою в соціальному аспекті свого існування.

Основні результати дослідження. Держава є наймогутнішим регулятором і контролюючим механізмом суспільства, це центральний елемент інституційного порядку. Будучи впорядкованою сукупністю законотворчих, виконавчих і судових органів, призначених для владної підтримки встановленого соціального порядку, вона також регулює відносини соціогрупової структури суспільства, сприяє відтворенню всієї соціальної системи, координує діяльність позадержавних організацій та підтримує соціальну безпеку на певному прийнятному для усіх верста населення рівні. Держава реалізує владну, стратифікаційну, господарську, соціалізуючу, комунікативну, селективну, соціомобільну та ряд інших функцій. У прогресуючому суспільстві держава є гарантом його розвитку. Адже саме держава організовує і споглядає за протіканням соціальних процесів на всьому просторі суспільства, забезпечуючи безпеку соціуму [1].

Жодне суспільство не може існувати без держави, а держава без суспільства. Стабільне існування та життєпродукування суспільства, його безпека, а отже і безпека держави-явище складне і багатогранне, регламентоване заходами національної і соціальної безпеки. Стан національної і соціальної безпеки залежить від внутрішніх і зовнішніх чинників, їх інтегративності, сталості, динамізму та трансформацій. Національна і соціальна безпека, покликані врегульовувати виникаючі дефекти взаємовпливів згаданих чинників, забезпечуючи стабільність життя як суспільства в цілому так і кожного громадянина зокрема.

Соціальній безпеці держави загрожують соціальна деградація, енергетична залежність, небезпека техногенних катастроф, регіо-

налізм, падіння обороноздатності (недореформа армії), структурні проблеми економіки (зростання тіньової економіки), нестабільність фінансової системи (ризик дефолту), олігархічна влада (корупційність). Кожен з цих факторів є потенційно небезпечним для соціальної стабільності. На сьогодні головною внутрішньою загрозою є соціальна деградація. Українське суспільство стрімко деградує, зростає маргіналізований прошарок. Населення країни з року в рік зменшується. В країні вирують епідемії туберкульозу, гепатиту, ВІЛ (у випадку з ВІЛ епідемія є наймасштабнішою в Східній Європі). Зростає соціальна нерівність. В Україні за оцінками співвідношення доходів 10 % найбідніших людей і 10 % найбагатших коливається від 1:5 до 1:45, тоді як у розвинених країнах 1:4 – 1:6. Через значне розшарування суспільства на бідних і багатих існує загроза революційних змін чи заходів розв'язання соціальних проблем. Україна залежить від російських нафти та газу (70 % від потреби), а також ядерного палива (100 %). Енергетична кабала зменшила можливості ефективно вирішувати політичні проблеми з Росією. Незважаючи на постійні заклики української влади до диверсифікації, альтернативні канали постачання енергоресурсів так і не були створені. Значною вадою української економіки залишається її надмірна енерговитратність.

За даними Німецької консультативної групи з питань економічних реформ, основні фонди по галузях української економіки зношені від 40 % (зв'язок і комунікації) до 48-50 % (будівництво, сільське господарство, транспорт). Високий відсоток зношеності основних комунікацій (мостів, залізниць, автодоріг) та засобів виробництва на застарілих підприємствах підвищує небезпеку техногенних катастроф, а відтак створює загрозу соціальній безпеці нашої держави.

Населення регіонів України має різні політичні, культурні, мовні й конфесійні орієнтації та уподобання. Ці світоглядні відмінності можуть бути використані як внутрішніми, так і зовнішніми силами для створення й посилення сепаратистських рухів, особливо в Севастополі та Автономній республіці Крим. Збройні Сили України (ЗСУ) мають у своєму складі лише кілька невеликих підрозділів, які є справді боєздатними. За даними Генштабу, мінімально необхідний рівень фінансування армії на 2010 рік становить 20 млрд. гривень. На 2009 рік Міноборони встановило мінімально необхідний обсяг фінансування армії на рівні 17,5 млрд. гривень, однак у державному бюджеті на 2009 рік

передбачено тільки 7,4 млрд. гривень. За роки незалежності не створено принципово нових зразків бойової техніки, лише модернізуються старі радянські моделі, зокрема танки «Оплот» та «Булат». Українська економіка тримається лише на кількох галузях, до того ж експортно-орієнтованих, що робить її залежною від цінових коливань на світових ринках, а відтак дуже вразливою перед потрясіннями на світових ринках.

Під час кризи частка тіньової економіки за різними оцінками зростає до 35-55 % офіційного ВВП. Наслідком тінізації є падіння рівня доходів бюджету, що може стати причиною скорочення соціальних виплат та зростання соціальної напруженості в суспільстві. Сукупні збитки вітчизняних банків за перше півріччя 2009 року сягнули 14,3 млрд. гривень. Величезний зовнішній державний і корпоративний борг України (за даними НБУ, на кінець першого кварталу 2009 року розмір валового зовнішнього боргу становив \$99,2 млрд.) робить нашу державу фінансово залежною від кредиторів та в перспективі посилює ризик дефолту (в т. ч. суверенного), девальвації гривні. Дефіцит кредитних ресурсів може призвести до другої хвилі економічної кризи й, своєю чергою, соціального вибуху. Влада тісно переплелася з бізнесом. Безвідповідальність і корупційність спонукають чиновників під час прийняття політичних рішень керуватися не національними, а особистими інтересами. До того ж не потрібно забувати, що і зовнішні загрози у вигляді територіальних зазіхань з боку сусідів, їх агресивна політика відносно унітарності України можуть стати вагомими чинниками при дестабілізації соціальної пропорційності і стабільності держави.

Деякі радикальні політичні сили в сусідніх країнах висувають до України територіальні претензії: в Польщі – на Волинь та Галичину, в Словаччині й Угорщині – на Закарпаття, в Росії – на Крим та південно-східні регіони. На західному напрямку найактивнішими є ультраправі румунські політичні сили (зокрема, партія «Велика Румунія»), які не визнають українсько-румунського кордону та виступають за відтворення «Великої Румунії», що включала би також українські Буковину й Південну Бессарабію. Консульства Румунії в Чернівцях і Одесі звинувачують у видачі румунських паспортів українським румунам. У разі загострення відносин між Республікою Молдова та самопроголошеною Придністровською Молдавською Республікою, де проживає велика українська громада, Україна може бути втягнутою в конфлікт. Утікачі з ПМР у першу чергу ринуть в Одеську область.

За 18 років, що минули з часу розпаду СРСР, кремлівська еліта не змирилася з існуванням незалежної України. Останнім часом російські високопосадовці недвозначно натякають Києву, що Чорноморський флот залишиться в Севастополі й після 2017 року (коли закінчується договір оренди). Наразі до цієї мети Кремль іде мирним шляхом, використовуючи проросійські політичні сили та п'яту колону в Україні й впливаючи на ситуацію відразу на кількох напрямках: інформаційному, культурному, економічному та дипломатичному. Проте останніми роками громадську думку в Росії наполегливо готують до різних сценаріїв військового вторгнення та розчленування України. На цю тему пишуть книжки, розробляють комп'ютерні ігри та публікують статті в мас-медіа. Наведемо лише кілька уривків з тексту «Операція «Механічний апельсин», що з'явився на веб-сайті «Русского журнала» у квітні 2008 року: «Операція може розпочатися з розгрому українського флоту ударами з повітря та протикорабельними ракетами й захоплення місць його базування... Було б логічно, якби дії десантів на першому етапі були підтримані ударом важких сухопутних частин силами до танкової дивізії на приморському напрямку з виходом до гирла Дніпра... Коли супротивник зрозуміє, що метою наступу є Київ, усі вірні «оранжевому керівництву» сили будуть відведені до столиці, й усі головні бої розгорнуться на підступах до неї... Демонстраційний нічний повітряний ядерний удар у стратосфері в районі південної частини Прип'ятських боліт надзвичайно допоміг би в такому випадку...» [2].

Висновки та перспективи подальших розвідок. Вищевказане свідчить про катастрофічно низький рівень національної безпеки держави та її складової соціальної безпеки, а відповідно і низький рівень держави в її забезпеченні. Зовнішні й внутрішні загрози національній та соціальній безпеці України щільно пов'язані між собою і потребують консолідованих дій влади та інститутів громадянського суспільства. З метою їх нейтралізації потрібні рішучі дії усіх гілок влади в державі, а саме: розробка заходів по відновленню зростання економіки; створення умов для культивування середнього класу як запоруки соціальної стабільності; модернізація промисловості, зниження її енерговитратності, пошук нових джерел забезпечення країни енергоносіями; контроль за реставрацією, заміною і будівництвом інфраструктурних життєзабезпечуючих об'єктів; ідеологічна пропаганда єдності та толерантності українства; прийняти Закон України «Про основи зовнішньої політики України», визначивши у ньому механізми проведення цілісної і узгодженої зовнішньої полі-

тики, реалізації завдань європейської та євроатлантичної інтеграції, принципів двосторонніх відносин України з провідними країнами світу та міжнародні механізми гарантування безпеки. Цей закон також має врегулювати принципи і правила політичного розгляду стратегічних питань національного розвитку політичними силами в Парламенті, запропонувати механізми практичної реалізації узгоджених цілей забезпечення національної безпеки і оборони в рамках стосунків між коаліцією та опозицією у Верховній Раді України, закріпити дієві механізми парламентського контролю та контролю опозиції за діями влади в секторі безпеки.

До подальших наукових розвідок з даної проблеми потрібно віднести: дослідження ролі і місця гілок влади в забезпеченні соціальної безпеки із врахуванням регіональних аспектів; розробка та наукове обґрунтування системи заходів щодо визначення критеріїв рівня і глибини соціальної безпеки в державі; розробка та узагальнення системи показників соціальної безпеки в Україні.

Література:

1. Політологія / А. Колодій, Л. Климанська, Я. Космина, В. Харченко. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: Ельга, Нака-Центр, 2003. – С. 367-430.
2. Шляхтун П. Політологія. – К., 2002. – С. 247.
3. Губенко Д. Слабкі місця // Український тиждень. – № 35 (96). – С. 26-27.

*Хочь І. Х., Інститут держави і права
ім. В. М. Корецького*

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ ТА ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

Рассматривается понятие информационных ресурсов политической власти (сущность, инфраструктура, наполнение) в контексте становления информационного общества в Украине и государственной политики в сфере информатизации.

The concept of information resources of the political power (essence, an infrastructure, filling) in a context of formation of an information society in Ukraine and a state policy in information sphere is considered.

Розвиток інформаційного суспільства, який відбувається і в Україні, означає не тільки впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій практично у всі сфери людсько-